

### 3.2. LGBT+ turinio ribojimų pabaiga? Europos Žmogaus Teisių Teismo sprendimo byloje *Macatė prieš Lietuvą* įtaka

Mykolo Romerio universiteto Teisės mokyklos  
Tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės institutas

**Eitvydas Zurba**

E. paštas eitvydas@mruni.eu

DOI: 10.13165/LT-23-01-14

**Santrauka.** Straipsnyje analizuojamas Europos Žmogaus Teisių Teismo Didžiosios kolegijos sprendimas byloje *Macatė prieš Lietuvą*, priimtas 2023 m. sausio 23 d. Byloje analizuotas saviraiškos laisvės ribojimas platinant LGBT+ tematikos turinį (pasakas) nepilnamečiams. Straipsnyje apžvelgiamas tokio pobūdžio saviraiškos laisvės ribojimų kontekstas ir poveikis, Europos Žmogaus Teisių Teismo praktika panašiose bylose, motyvai priimant sprendimą byloje *Macatė prieš Lietuvą*, taip pat atskiroji teisėjų nuomonė dėl Europos Žmogaus Teisių Teismo pasyvumo minėtoje byloje sprendžiant klausimus dėl apsaugos nuo diskriminacijos, pateikiant išvalgas dėl Europos Žmogaus Teisių Teismo praleistos progos plėsti apsaugos nuo diskriminacijos sampratą ir taikymą. Straipsnyje aptariamos ir tolimesnės Lietuvos nacionalinės teisės vystymosi perspektyvos atsižvelgiant į sprendimą byloje *Macatė prieš Lietuvą*, kritiškai įvertinami institucijų veiksmai siekiant įgyvendinti minėtą sprendimą ir parodoma, kad institucijos kol kas neatliko pakankamų veiksmų, kad sprendimas būtų tinkamai įgyvendintas.

**Reikšminiai žodžiai:** LGBT+; saviraiškos laisvė; apsauga nuo diskriminacijos; vaiko teisės; Europos Žmogaus Teisių Teismas.

#### Įvadas

2023 metus Europos Žmogaus Teisių Teismas (toliau – EŽTT) pradėjo sausio 23 d. paskelbdamas sprendimą byloje *Macatė prieš Lietuvą*. Šią bylą nagrinėjo Didžioji kolegija. Byloje nustatyta, kad Lietuva pažeidė Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencijos<sup>1</sup> (toliau – Konvencija) 10 straipsnį (saviraiškos laisvė).

Byla susijusi su Lietuvos Respublikos nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo<sup>2</sup> (toliau – Įstatymas) tam tikrų nuostatų taikymu ribojant su LGBT+<sup>3</sup>

1 Žmogaus teisių ir pagrindinių laisvių apsaugos konvencija, iš dalies pakeista protokolais Nr. 11 ir Nr. 14, *Valstybės žinios*, 2011-12-22, Nr. 156-7390.

2 Lietuvos Respublikos nepilnamečių apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymas, *Valstybės žinios*, 2002-09-18, Nr. 91-3890.

3 Straipsnyje „LGBT+“ sąvoka vartojama įvairių seksualinių orientacijų ir lyties tapatybių asmenų grupei įvardyti. Santrumpos raidės reiškia lesbietes, gėjus, biseksualius ir translyčius asmenis. Pluso simbolis (+) reiškia nebaig-

asmenimis susijusio turinio sklaidą. Nors sprendimas yra nuoseklus turint omenyje ankstesnę EŽTT praktiką, tikimasi, kad jis atneš pokyčių Lietuvos nacionalinėje teisėje, užtikrinant galimybę be diskriminacijos įgyvendinti saviraiškos laisvę.

Straipsnio tikslas – išanalizuoti svarbiausius EŽTT sprendimo *Macatė prieš Lietuvą* aspektus ir atskleisti tolimesnes galimybes Lietuvos teisinės sistemos vystymuisi šio sprendimo kontekste.

Straipsnyje aptariamas Lietuvos ir kitų Europos valstybių kontekstas, t. y. iš kur kilo Įstatymo reglamentavimas ir koks Lietuvos, turinčios reglamentavimą, nukreiptą į LGBT+ tematikos turinio ribojimą, įvaizdis atsižvelgiant į Europos valstybių praktiką ir tarptautinių institucijų nuomonę. Taip pat aptariama EŽTT praktika, svarbi bylos *Macatė prieš Lietuvą* kontekstui suprasti, analizuojamas sprendimas dėl Konvencijos 10 straipsnio pažeidimo, taip pat prie sprendimo pridėta atskiroji teisėjų nuomonė, kritikuojanti EŽTT Didžiosios kolegijos neveikimą sąsajoje su apsauga nuo diskriminacijos. Paskutinėje straipsnio dalyje svarstomi Lietuvos veiksmai ir galimybės po bylos *Macatė prieš Lietuvą* sprendimo priėmimo.

Straipsnis parengtas taikant dokumentų analizės, sisteminės analizės ir lyginamąjį metodus.

### 3.2.1. Sprendimo kontekstas

Įstatymas „nustato viešosios informacijos, darančios neigiamą poveikį nepilnamečiams, kriterijus, jos skleidimo tvarką, taip pat šios informacijos rengėjų, skleidėjų ir jų dalyvių, žurnalistų ir jų veiklos priežiūrą atliekančių institucijų teises, pareigas ir atsakomybę“ (1 str.). Įstatymas *inter alia* nustato, kad prie neigiamą poveikį nepilnamečiams darančios informacijos priskiriama viešoji informacija, „kuria niekinamos šeimos vertybės, skatinama kitokia, negu Lietuvos Respublikos Konstitucijoje ir Lietuvos Respublikos civiliniame kodekse įtvirtinta, santuokos sudarymo ir šeimos kūrimo samprata“ (4 str. 2 d. 16 pnk.).

Nors *prima facie* tokios normos egzistavimas nacionalinėje teisės sistemoje nekelia abejonų dėl žmogaus teisių pažeidimų, tačiau būtina turėti omenyje kontekstą, kuriame normos buvo sukurtos. Dar 2006 m. Lietuvos Respublikos Seime siūlyta Įstatymą papildyti nuostatomis, kurios turėjo būti tiesiogiai nukreiptos į turinį, kuris vaizduoja homoseksualius santykius, svarstyta galimybė įtraukti ribojimus ir dėl biseksualių ar poligaminių santykių vaizdavimo. 2009 m. panašus Įstatymo projektas buvo priimtas, bet vetuotas Lietuvos Respublikos Prezidento. Vėliau Seime svarstyti panašūs Įstatymo pakeitimo projektai ir 2009 m. pabaigoje priimta ir įsigaliojo dabartinė aktualios Įstatymo nuostatos redakcija. Diskusijų Seime metu ne vienas Seimo narys išreiškė galimai diskriminuojančias nuostatas LGBT+ asmenų atžvilgiu, skepticizmą Europos teisine sistema, žiniasklaida ir bendrai medija – į šiuos Seimo posėdžio metu išsakytus komentarus

---

tinį tapatybių spektrą. Žr. *inter alia*, „LGBT+“, Europos Taryba, žiūrėta 2023 m. rugsėjo 25 d., <https://www.coe.int/en/web/gender-matters/lgbt->.

dėmesį atkreipė ir EŽTT<sup>4</sup>. Taigi, tikslo prasme aktuali Įstatymo nuostata pirmiausia yra skirta riboti LGBT+ tematikos turinį, grindžiant tai vaiko teisių apsaugos motyvais, ir tik kaip antrinis Įstatymo nuostatos tikslas yra reali šeimos (vertybių) apsauga.

Lietuva, turinti vis dar galiojančią aptariamą Įstatymo nuostatą, patenka į labai mažą būrį kitų Europos valstybių, kuriose egzistuoja analogiškos nuostatos. 2023 m. tarptautinės nevyriausybinių organizacijų „ILGA-Europe“ duomenimis, tokios nuostatos, be Lietuvos, Europoje egzistuoja tik Vengrijoje, Lenkijoje, Rusijoje ir Turkijoje<sup>5</sup>. Apibendrintai, valstybėse, kurios aki-vaizdžiai nėra demokratinės arba susiduria su žymiais demokratijos ir teisinės valstybės principo užtikrinimo iššūkiais<sup>6</sup>.

Lietuvoje šias nuostatas bandyta taikyti ne kartą, būtent nukreipiant veiksmus prieš LGBT+ turinį. Bylos *Macatė prieš Lietuvą* situacija aptarta toliau. Iš naujesnių atvejų paminėtina 2019 m. Lietuvos visuomeninio transliuotojo LRT mediatekoje paskelbta laida „Spalvos. Gėjai tėčiai“, dėl kurios skundų sulaukė tiek Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba, tiek Lietuvos radijo ir televizijos komisija<sup>7</sup>. Nors šioje situacijoje neigiamų sprendimų institucijos laidos turinio autorių ir platintojo atžvilgiu nepriėmė, išlieka aktualu tai, kad Įstatymą stengiamasi išnaudoti LGBT+ temų turinio sklaidos ribojimui.

Įvairios tarptautinės institucijos ir mokslininkai ne kartą yra atkreipę dėmesį į tai, kad ne tokio turinio ribojimas, o tinkamas švietimas LGBT+ temomis leidžia užtikrinti, kad palaipsniui diskriminacijos ir smurto prieš LGBT+ asmenis apraiškos mažėtų. Pvz., Europos komisija prieš rasizmą ir netoleranciją (ECRI) savo 2023 m. išleistose rekomendacijose atkreipia dėmesį į tai, kad valstybės kaip prevencijos priemonės turėtų vykdyti komunikacijos kampanijas (angl. *awareness-raising campaigns*), organizuoti kompetencijų ugdymo veiklas įvairių profesijų atstovams (pvz., žurnalistams, pedagogams, teisininkams) ir integruoti LGBT+ temas, kurios būtų pagrįstos faktais, į visų lygių švietimo programas. Jungtinių Tautų Moterų diskriminacijos panaikinimo komitetas (CEDAW) ir Vaiko teisių komitetas (CRC) savo bendrosiose rekomendacijose yra pasisakę, kad žalingų smurto ir diskriminacijos apraiškų mažinimui būtina holistinė prieiga, apimanti tiek teisines, tiek ir politines priemones<sup>8</sup>.

4 EŽTT 2023 m. sausio 23 d. sprendimas byloje *Macatė prieš Lietuvą*, pareiškimo Nr. 61435/19, pnk. 69–80.

5 „Rainbow Europe“, ILGA-Europe, žiūrėta 2023 m. rugsėjo 25 d., <https://www.rainbow-europe.org>.

6 Pvz., Komisijos komunikatas Europos Parlamentui, Tarybai, Europos ekonomikos ir socialinių reikalų komitetui ir Regionų komitetui: 2023 m. teisinės valstybės principo taikymo ataskaita, *EUR-Lex*, 2023-07-05, Nr. COM(2023) 800 final; EŽTT 2020 m. gruodžio 1 d. sprendimas byloje *Berkman prieš Rusiją*, pareiškimo Nr. 46712/15; Europos Žmogaus Teisių Teismo 2021 m. kovo 9 d. sprendimas byloje *Eminağaoğlu prieš Turkiją*, pareiškimo Nr. 76521/12.

7 „Laida apie du tėčius kelia aistras: vieni piktinasi turiniu, kiti – cenzūra“, *15min*, 2019 m. spalio 29 d., <https://www.15min.lt/naujiena/aktualu/lietuva/laida-apie-du-tecius-kecia-aistras-vieni-piktinasi-turiniu-kiti-cenzura-56-1224010>.

8 Europos komisija prieš rasizmą ir netoleranciją, *ECRI General Policy Recommendation N°17* (Council of Europe 2023), pnk. 27–30, 33–34, <https://rm.coe.int/general-policy-recommendation-no-17-on-preventing-and-combating-intole/1680acb66f>; Jungtinių Tautų Moterų diskriminacijos panaikinimo komitetas ir Vaiko teisių komitetas, *Joint general recommendation No. 31 of the Committee on the Elimination of Discrimination against Women/*

Matyti, kad teisinės ir politinės priemonės gali paveikti ir visuomenės nuomonę apie LGBT+ asmenis. Dėl skirtingose visuomenėse vyraujančių nuomonių apie LGBT+ asmenis neretai LGBT+ vaikai švietimo įstaigose patiria patyčias. Iliustratyvus mokslininkų Xavier Fields ir Christine Min Wotipka atlikto tyrimo pavyzdys parodo, kad tinkamos teisinės ir politinės priemonės tikimybę LGBT+ asmenims patirti patyčias ir (ar) diskriminaciją gali sumažinti nuo kelių iki keliasdešimt procentų<sup>9</sup>. Svarbu akcentuoti ir tai, kad su nediskriminavimu susijusios politinės ir teisinės priemonės turi ir ekonominę išraišką. Tinkamai jas taikant gali išaugti LGBT+ asmenų užimtumas, tačiau jas taikant netinkamai egzistuoja ir žalos rizika<sup>10</sup>. Teisės aktai, kurie garantuoja saviraiškos laisvę tam tikrai grupei, sykiu garantuoja ir sąlygas judėjimams dėl tų grupių teisių užtikrinimo, pvz., istoriškai tai buvo svarbu dėl rasinės diskriminacijos, tad analogiškai svarbu ir LGBT+ asmenų teisių užtikrinimui<sup>11</sup>.

Akivaizdu, kad Įstatymo egzistavimas ne tik neprisideda prie LGBT+ asmenų diskriminacijos ir smurto prieš juos apraiškų mažinimo, tačiau ir riboja siekius įgyvendinti tarptautinių žmogaus teisių institucijų rekomendacijas, tai palaiapsniui leistų atliepti LGBT+ asmenų saugumo poreikius.

### 3.2.2. Pavyzdžiai iš ankstesnės EŽTT praktikos

Atsižvelgiant į tai, kad kitos valstybės tam tikru laikotarpiu turėjo analogiškas nuostatas, nukreiptas prieš LGBT+ tematikos turinį, arba vis dar tokias nuostatas turi, EŽTT jau ne kartą turėjo progą pasisakyti šia tema ir plėtoti savo praktiką.

Pavyzdžiui, EŽTT byloje *Bayev ir kiti prieš Rusiją* nagrinėjo situaciją, kai Rusijoje tuo metu egzistavęs reglamentavimas draudė skleisti informaciją apie homoseksualumą ir „netradicinius“ seksualinius santykius nepilnamečiams. Draudimo taikymo sritis buvo plati, nevyriausybinių organizacijų ir LGBT+ aktyvistai skundėsi, kad šis draudimas trukdė vykdyti advokacijos veiklas, nes asmenys, skleidžiantys su LGBT+ susijusią informaciją, turėjo nuolat stebėti ar aplinkui nėra nepilnamečių. Už draudimo pažeidimą grėsė administracinė atsakomybė, tad akivaizdu, kad saviraiškos laisvė buvo ribojama.

Šioje byloje Rusija rėmėsi neigiamų visuomenės nuostatų prieš LGBT+ asmenis argumentu. Taip pat teigė, kad neegzistuoja Europos valstybių sutarimas dėl LGBT+ asmenų teisių užtikrinimo. Žinoma, Rusija bandė remtis ir siekiu apsaugoti vaiko teises teigdama, kad LGBT+ tematikos turinys nepilnamečiams daro neigiamą poveikį. Visus šiuos argumentus EŽTT atmetė,

---

*general comment No. 18 of the Committee on the Rights of the Child on harmful practices*, Nr. CEDAW/C/GC/31/Rev.1–CRC/C/GC/18/Rev.1 (2019), pnk. 7, 31–81.

9 Xavier Fields ir Christine Min Wotipka, „Effect of LGBT anti-discrimination laws on school climate and outcomes for lesbian, gay, and bisexual high school students“, *Journal of LGBT Youth* 19, 3 (2022): 315, 318–321.

10 Ian Burn, „Not All Laws Are Created Equal: Legal Differences in State Non-Discrimination Laws and the Impact of LGBT Employment Protections“, *Journal of Labor Research* 39, 4 (2018): 471–479.

11 Timothy Zick, „The Dynamic Relationship Between Freedom of Speech and Equality“, *Duke Journal of Constitutional Law & Public Policy* 12, 2 (2016): 19.

pažymėta, kad vis dėlto egzistuoja Europos valstybių sutarimas dėl galimybės LGBT+ tematikos idėjas skleisti laisvai ir viešai. Nepilnamečiams daromo neigiamo poveikio EŽTT taip pat neįžvelgė ir nurodė, kad tokie ribojimai kaip tik gali turėti neigiamą efektą, t. y. neskatina diskusijų jautriomis temomis demokratinėje visuomenėje. EŽTT nustatė Konvencijos 10 ir 14 straipsnių (atskirai ir kartu) pažeidimus dėl teisinio reglamentavimo taikymo diskriminuojant pareiškėjus ir atsižvelgiant į tai, kad taikyti ribojimai neturėjo teisėto tikslo<sup>12</sup>.

Situacija iš kito požiūrio taško buvo nagrinėjama byloje *Vejdeland ir kiti prieš Švediją*. Šioje byloje nagrinėta situacija, kai pareiškėjai buvo nuteisti už lankstinukų, kurie buvo laikomi diskriminuojančiais LGBT+ asmenų atžvilgiu, platinimą nepilnamečiams mokykloje. Ginčo dėl saviraiškos laisvės ribojimo fakto nebuvo, pareiškėjai buvo nuteisti pagal tuo metu galiojusias Švedijos baudžiamojo įstatymo nuostatas.

Nagrinėjant tokio ribojimo būtinumą ir atsižvelgiant į lankstinukų turinį (pvz., juose buvo teigiama, kad homoseksualumas yra viena iš priežasčių, kodėl visuomenėje įsitvirtino ŽIV/AIDS), taip pat į tai, kad ši informacija buvo platinama nepilnamečiams, EŽTT iš esmės pritarė Švedijos aukščiausiojo teismo nuosprendžio motyvams, t. y. teigiamai įvertino tai, kad Švedijos teismai išnagrinėjo esamą situaciją ir tinkamai subalansavo interesus, išsamiai argumentavo savo sprendimą ir nepaskyrė griežčiausios bausmės, tad aukščiausiojo teismo nuosprendis atitiko proporcingumo reikalavimą. EŽTT padarė išvadą, kad pareiškėjų saviraiškos laisvės ribojimas yra būtinas demokratinėje visuomenėje siekiant apsaugoti kitų asmenų reputaciją ir teises. EŽTT Konvencijos 10 straipsnio pažeidimo šioje byloje nenustatė<sup>13</sup>.

Apibendrintai iš šių bylų galima matyti, kad, nors saviraiškos laisvės samprata ir yra plati, kai kuriais atvejais ji apima galimybę platinti ir visuomenėje didelio palaikymo neturinčias idėjas ar skleisti kontroversiškas nuomones. EŽTT nepalaiko LGBT+ turinio sklaidos ribojimų, atmeta tokius saviraiškos laisvės ribojimų argumentus kaip neigiama visuomenės nuomonė, tariama vaiko teisių apsauga ir kt., t. y. iš esmės konstatuojama, kad tokių ribojimų taikymas neturi pagrįsto teisėto tikslo ir nėra būtinas demokratinėje visuomenėje. Kitaip tariant, kai kurias atvejais siekiant apsaugoti pažeidžiamas visuomenes grupes (pvz., grupes, kurios dažniau susiduria su diskriminacija), valstybės turi galimybę taikyti jų apsaugos priemones, pvz., ribojant asmenų saviraiškos laisvę siekiant, kad nebūtų skleidžiama atitinkamą visuomenės grupę niekinanti ar stereotipais grįsta (juos skatinanti) informacija ir tokiu atveju saviraiškos laisvės ribojimai įprastai nebus pripažįstami pažeidžiančiais Konvenciją, nes šie bus įtvirtinti teisėje, siekiantys teisėto tikslo ir būtini demokratinėje visuomenėje.

### 3.2.3. EŽTT sprendimas byloje *Macatė prieš Lietuvą*

12 EŽTT 2017 m. birželio 20 d. sprendimas byloje *Bayev ir kiti prieš Rusiją*, pareiškimo Nr. 67667/09, 44092/12, 56717/12, pnk. 61–67, 74–92.

13 EŽTT 2012 m. vasario 9 d. sprendimas byloje *Vejdeland ir kiti prieš Švediją*, pareiškimo Nr. 1813/07, pnk. 7–17, 47–60.

### 3.2.3.1. Faktinė situacija

Bylos *Macatė prieš Lietuvą* fabula yra tokia. 2013 m. išleista pareiškėjos Neringos Macatės rašyta pasakų vaikams knyga „Gintarinė širdis“. Leidėjas – universitetas. Pasakų rinkinys iliustruoja įvairių visuomenės grupių padėtų pasakų forma remiantis tradicinių pasakų motyvais. Dviejose rinkinio pasakose aprašyti tos pačios lyties veikėjų romantiniai santykiai. Buvo išleista 500 knygos kopijų, 140 iš jų pristatytos į bibliotekas. Kilus kai kurių nevyriausybinų organizacijų ir Seimo narių pasipiktinimui buvo kreiptasi į Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybą ir knyga pašalinta iš prekybos.

Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnyba, remdamasi Įstatymo 4 straipsnio 2 dalies 16 punktu, padarė išvadą, kad minėtose dviejose pasakose skelbiama informacija daro neigiamą poveikį asmenims iki 14 metų. Atsižvelgdamas į šią Žurnalistų etikos inspektoriaus tarnybos rekomendaciją, leidėjas knygos leidinius pažymėjo įspėjamuoju užrašu „Gali daryti neigiamą poveikį asmenims iki 14 metų“. Pareiškėja kreipėsi į Lietuvos teismus dėl saviraiškos laisvės ribojimo ir diskriminacijos, bet teismai pareiškėjos skundą atmetė. Bibliotekos buvo prašomos pažymėti knygą kaip galinčią daryti neigiamą poveikį.

2014 m. knyga buvo nemokamai prieinama vienos nevyriausybines organizacijos interneto svetainėje. Taip pat 2014 m. pabaigoje kelios susivienijusios nevyriausybines organizacijos išleido dar 600 knygos kopijų, kurios buvo platinamos be jokio žymėjimo dėl galimo neigiamo poveikio ir pažymėtos vaivorykštės vėliava. 2015 m. originalus leidėjas toliau tęsė pirminių knygos kopijų platinimą žymėdama knygą kaip galinčią daryti neigiamą poveikį.

Pareiškėja peticiją EŽTT pateikė 2019 m. Pareiškėja mirė 2020 m., EŽTT procesą palaikė (perėmė) jos motina, tad tais pačiais metais peticija perduota Vyriausybei<sup>14</sup>. Byla perleista Didžiajai kolegijai, vadovaujantis Konvencijos 30 straipsniu, t. y. laikyta, kad ši byla kelia sudėtingą Konvencijos aiškinimo klausimą arba klausimo svarstymas kolegijoje galėjo lemti nesuderinamą su ankstesniu EŽTT sprendimu rezultatą.

Apibendrinant reikėtų pabrėžti, kad ši EŽTT byla svarbi bent dviem aspektais: pirma, ši byla skiriasi nuo kitų panašių EŽTT bylų dėl saviraiškos laisvės, nes nagrinėjamas pasakų (knygos vaikams) turinio sklaidos ribojimas ir, antra, byla buvo perleista EŽTT Didžiajai kolegijai – tai rodo paties EŽTT pripažinimą, kad byla yra svarbi.

### 3.2.3.2. EŽTT motyvai ir sprendimas

Pirmiausia EŽTT vertino Vyriausybės pareikštą prieštaravimą pagal Konvencijos 35 straipsnio 3 dalies b punktą, t. y. Vyriausybė teigė, kad peticija neturėtų būti priimta, nes pareiškėja nepatyrė didelės žalos. Vyriausybė teigė, kad knygos platinimas nebuvo uždraustas ir tėvai galėjo laisvai pasirinkti nepaisyti knygos žymėjimo kaip galimai darančios neigiamą poveikį

<sup>14</sup> „Macatė prieš Lietuvą“, *supra note*, 4: pnk. 12–59, 133–135.

nepilnamečiams. EŽTT šį argumentą atmetė atsižvelgęs į kolegijos sprendimą perleisti bylą Didžiajai kolegijai, taigi, pripažinęs, kad peticija nagrinėtina iš esmės dėl poreikio užtikrinti pagarbą žmogaus teisėms.

Antra, EŽTT nagrinėjo, ar leidėjo (universiteto) veiksmai gali būti priskirti valstybei apskritai. Čia svarbu tai, kad EŽTT, įvertinęs didelę universiteto (leidėjo) autonomiją, vis tiek nurodė, kad universitetas yra valstybei priklausantis viešasis juridinis asmuo. Svarbu tai, kad nors žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimas ir nėra teisiškai privalomas (rekomendacinio pobūdžio), realiai, universitetas neturėjo kito pasirinkimo kaip tik pažymėti knygą kaip galimai darančią neigiamą poveikį nepilnamečiams, kitaip tariant, platinant knygą be ženklavimo grėsiu administracinė atsakomybė. Žurnalistų etikos inspektoriaus sprendimą palaikė ir nacionaliniai teismai. Taigi, EŽTT, atsižvelgdamas į dalyvavusių subjektų visumą, pažymėjo, kad veiksmai priskirtini valstybei.

EŽTT, nagrinėdamas saviraiškos laisvės ribojimo faktą, nurodė, kad ribojimas egzistavo pirmiausia atsižvelgiant į tai, kad knygos platinimas buvo ribojamas vienerius metus, įtraukiant knygų atšaukimą iš prekybos. Ir nors knyga vis dėlto buvo likusi bibliotekose ir kurį laiką buvo prieinama nemokamai internetu, EŽTT suteikė žymią reikšmę faktui, kad skaitytojų galimybė gauti (įsigyti) knygą šiuo laikotarpiu buvo sumažėjusi. Taip pat EŽTT atsižvelgė į tai, kad tikslinė numanoma knygos auditorija buvo 9–10 m. vaikai, tad jos žymėjimas kaip „galinčios daryti neigiamą poveikį asmenims iki 14 metų“ galėjo turėti neigiamos įtakos dėl to, kad: 1) tikėtina, kad knyga, skirta 9–10 m. vaikams, nebebus įdomi 14 m. ir vyresniems paaugliams; 2) nors žymėjimas ir tebuvo rekomendacinis, tikėtina, kad tėvai pasitikėjo atitinkamos institucijos vertinimu dėl būtinumo žymėti knygą kaip galinčią daryti neigiamą poveikį, ypač turint omenyje, kad analogiškas žymėjimas naudojamas turiniui, kuris vaizduoja smurtą, savęs žalojimą, narkotikų vartojimą ar yra seksualinio pobūdžio. Be to, EŽTT pažymėjo, kad tokio pobūdžio valstybės veiksmai gali turėti „atšaldantį poveikį“ (angl. *chilling effect*) pareiškėjai ir kitiems autoriams, taip paskatinant juos susilaikyti nuo analogiško turinio informacijos sklaidos<sup>15</sup>.

Matyti, kad EŽTT atsižvelgė į daugelį aplinkybių, kurios susijusios su pareiškėjos saviraiškos laisvės ribojimu. Saviraiškos laisvės ribojimo fakto konstatavimą galėjo veikti šios aplinkybės: turinio prieinamumas ir laikotarpiai, kai prieinamumas buvo sumažėjęs dėl valstybės veiksmų, taip pat poveikis tikslinei auditorijai ar, kaip ir šiuo atveju, poveikis tėvams, kurie dažnu atveju priima sprendimus dėl vaiko galimybės turinį pasiekti. Ne mažiau svarbu ir valstybės veiksmų poveikis tam tikrai visuomenės grupei. Tai nėra pirma situacija, kai EŽTT konstatuoja galimą „atšaldantį poveikį“, tačiau tai itin svarbus aspektas, kurio esmė – užtikrinti, kad visuomenės mažumai priklausantys asmenys turėtų galimybę skleisti savo idėjas, informaciją apie save ar savo grupės padėtį. „Atšaldantis poveikis“ įprastai nurodomas tada, kai EŽTT išvelgia tam tikrą diskriminaciją valstybės veiksmuose, taikant teisės aktus ar vykdant tam tikrą politiką, kai jų poveikis

15 „Macatė prieš Lietuvą“, *supra note*, 4: pnk. 174–183.

neproporcingai paveikia ir net gali atgrasyti visuomenės grupę nuo savo teisių įgyvendinimo.

Toliau EŽTT taikė įprastą ribojimo vertinimo testą. Akivaizdu, kad ribojimas buvo įtvirtintas teisėje, t. y. taikytos galiojančios Įstatymo nuostatos.

Vyriausybė teigė, kad ribojimas taikytas siekiant apsaugoti vaikus nuo perdėtai seksualizuoto turinio, kuris skatina tos pačios lyties santykius juos iškeldamas aukščiau, virš skirtingų lyčių santykių. EŽTT atmetė šiuos Vyriausybės argumentus. Pirmiausia, EŽTT neižvelgė knygoje perdėtai seksualizuoto turinio ir pažymėjo, kad Įstatymo nuostatos, susijusios su seksualizuoto turinio ribojimu, realiai situacijoje net nebuvo taikytos. Ir, antra, EŽTT neižvelgė, kaip knyga galėtų išaukštinti tos pačios lyties porų santykius, o ne atvirkščiai – siekti visuomenės darnos ir skatinti supratingumą tos pačios lyties porų atžvilgiu. Kaip tik, knygoje egzistuoja plati veikėjų įvairovė: vaizduojami skirtingų tautybių, skirtingų fizinių ir protinių gebėjimų, gyvenantys įvairiomis socialinėmis ir materialinėmis sąlygomis veikėjai.

Pirmoje straipsnio dalyje aptarta, kad EŽTT atkreipė dėmesį į Įstatymo aktualios nuostatos priėmimo kontekstą: įstatymų leidėjas, siekdamas išvengti kritikos iš tarptautinių žmogaus teisių institucijų, sąmoningai pašalino tiesiogines nuorodas į homoseksualumą ar biseksualumą ir pasirinko aptakesnę Įstatymo nuostatos formuluotę, bet jos tikslas išliko riboti būtent LGBT+ tematikos turinį. Be to, visi atvejai, kai aktualios Įstatymo nuostatos buvo taikytos apima išimtinai tik LGBT+ tematikos turinį.

Kitaip nei teigė Vyriausybė, EŽTT pripažino, kad ribojimas egzistavo su tikslu riboti vaikų prieigą prie informacijos, kuri vaizduoja tos pačios lyties poras kaip lygias skirtingų lyčių poroms<sup>16</sup>.

Atsižvelgiant į EŽTT argumentaciją svarbu pabrėžti EŽTT vaidmenį ne tik vertinant konkrečią situaciją, bet ir apžvelgiant platesnį kontekstą, kuris konkrečioje valstybėje supa nagrinėjamą peticiją. Šiame sprendime matyti, kad EŽTT nagrinėjo tiek teisėkūros procesą, tiek ir kitus atvejus, kai buvo pritaikytos aktualios Įstatymo nuostatos. Akivaizdu, kad tokio pobūdžio bylose EŽTT itin svarbus suinteresuotų subjektų, pvz., nevyriausybinių organizacijų ar tarptautinių organizacijų institucijų palaikymas ir jų teikiama informacija, kad EŽTT galėtų susidaryti platesnį vaizdą ir išsamiai įvertinti situaciją. Tai sudaro sąlygas geresnei ir nuoseklesnei argumentacijai, taip pat jau sprendimo vykdymo procese užtikrina, kad būtų taikomos sisteminės, o ne pavienės priemonės žmogaus teisių iššūkiams spręsti.

Pereidamas prie ribojimo būtinumo EŽTT atkreipė dėmesį, kad jau aukščiau aptartoje byloje *Bayev ir kiti prieš Rusiją* EŽTT pažymėjo, kad tokio pobūdžio ribojimai nėra būtini demokratinėje visuomenėje, tačiau byla *Macatė prieš Lietuvą* unikali tuo, kad situacijoje egzistuoja poreikis įvertinti geriausių vaiko interesų principą.

Nors akivaizdu, kad vaikams daug lengviau padaryti įtaką nei vyresnio amžiaus asmenims, EŽTT pažymėjo, kad jau daug kartų atmetė vyriausybių argumentus dėl jų vykdomos

<sup>16</sup> „Macatė prieš Lietuvą“, *supra note*, 4: pnk. 184–200.

politikos ar sprendimų, kurie buvo grįsti argumentu, kad LGBT+ asmenys visuomenėje sudaro mažumą. EŽTT savo praktikoje aiškiai pasisako, kad ribojimai, susiję su seksualine orientacija, turi turėti itin reikšmingas priežastis, tad neigiama visuomenės nuomonė apie LGBT+ asmenis nėra teisių ribojimus pateisinantis argumentas.

Apibendrintina, kad EŽTT, išsakydamas palaikymą pliuralizmo, tolerancijos ir plataus mąstymo vertybėms demokratinėje visuomenėje, pasisakė, kad aptariamoje knygoje kitokios šeimos, nei tos pačios lyties poros, nėra žeminamos. EŽTT nurodė, kad turinio, susijusio su tos pačios lyties poromis, ribojimas grindžiant tik seksualine orientacija turi platesnes pasekmes visuomenei nei tik taikytas ribojimas pareiškėjai. Tokie ribojimai parodo, kad valstybės institucijos išreiškia preferenciją tam tikriems santykiams ar tam tikros formos šeimoms, taigi, stigmatizuoja kitas šeimas. Tokie ribojimai nėra suderinami su pliuralizmo, tolerancijos ir lygybės vertybėmis demokratinėje visuomenėje.

Galiausiai EŽTT akcentavo, kad tais atvejais, kai ribojimai vaikams gauti informaciją apie tos pačios lyties santykius grindžiami tik seksualinės orientacijos argumentu, t. y. kai nėra jokio kito pagrindo tokią informaciją laikyti netinkama arba žalinga vaikų augimui ir vystymuisi, laikytina, kad toks ribojimas nesiekia jokių tikslų, kurie gali būti pripažinti teisėtais Konvencijos 10 straipsnio 2 dalies prasme ir todėl yra nesuderinami su Konvencijos 10 straipsniu, – pripažintas šio Konvencijos straipsnio pažeidimas.

Siekdamas labiau pagrįsti savo sprendimą, EŽTT akivaizdžiai investavo nemažai resursų, kad surinktų nuomones ir tarptautinę praktiką. EŽTT savo sprendime atkreipė dėmesį į vis didėjančią Europos valstybių konsensuą dėl galimybės laisvai skleisti informaciją LGBT+ tema, taip pat į tai, kad didelė dalis Europos valstybių į savo lytinio švietimo programas įtraukia su LGBT+ susijusias temas, atkreiptas dėmesys į tarptautinių institucijų (pvz., Venecijos Komisijos, Europos Parlamento, Jungtinių Tautų nepriklausomo eksperto, Europos komisijos prieš rasizmą ir netoleranciją) nuomones, atlikta nacionalinių teismų (Šveicarijos, JAV, Kanados) praktikos analizė<sup>17</sup>.

Apibendrinant svarbu paminėti tai, kad EŽTT, nagrinėdamas bylą ir nuosekliai dėstydamas argumentus, iš esmės įvertino visą situaciją, taip pat ir geriausias vaikų interesus. Aktualu, kad EŽTT įdėjo daug pastangų formuluojant motyvus: analizuota tiek užsienio valstybių ir tarptautinių organizacijų praktika, tiek Lietuvos kontekstas, apžvelgiant kitus atvejus, kai aktualios Įstatymo nuostatos buvo taikytos. Šioje situacijoje būtina suprasti, kad EŽTT, veikdamas kaip demokratinių vertybių sargas, aiškiai pasisakė, kad demokratine vertybe laikytina informacijos įvairovė ir galimybė vaikams sužinoti apie LGBT+ tapatybes ir gauti informaciją su tuo susijusiomis temomis. Saviraiškos laisvės ribojimai, grindžiami diskriminaciniais motyvais, nėra toleruoti. Taigi ir informacija LGBT+ tema savaime nėra ir negali būti laikoma kaip daranti neigiamą poveikį vaikams, net ir tuo atveju, kai ši informacija (turinys) yra pateikiamas vaikams pritaikytą formatu kaip, pvz., pasakos. Be to, diskriminaciniai saviraiškos laisvės ribojimai gali turėti

<sup>17</sup> „Macatė prieš Lietuvą“, *supra note*, 4: pnk. 204–218.

„šaldantį poveikį“, t. y. atgrasyti asmenis nuo naudojimosi savo teisėmis dėl baimės, kad valstybės imsis prievartos.

### 3.2.3.3. EŽTT teisėjų atskiroji nuomonė

Šioje byloje svarbu atkreipti dėmesį į EŽTT teisėjų atskirąją nuomonę, kurioje pasiskaidoma apie EŽTT Didžiosios kolegijos sprendimą nenagrinėti galimo Konvencijos 10 straipsnio kartu su 14 straipsniu pažeidimo.

Atskirojoje nuomonėje teisingai pažymima, kad EŽTT Didžioji kolegija šioje byloje nukrypo nuo praktikos bylose, susijusiose su diskriminacija, ir nustatė tik atskirai Konvencijos 10 straipsnio pažeidimą. Šio straipsnio autorius sutinka su EŽTT teisėjų nuomone, kad EŽTT praleido galimybę vystyti savo praktiką ta linkme, kad ribojimai, taikomi LGBT+ turiniui (autoriams, leidėjams ar platintojams), turėtų būti laikomi diskriminacija atsižvelgiant į tai, kad šie asmenys atitinkamai atsiduria blogesnėje padėtyje nei kiti asmenys analogiškoje padėtyje (pvz., leidžiantys analogišką turinį apie heteroseksualias poras). Atitinkamai, tai užtikrintų, kad bylose nebūtų reikalinga įrodyti, kad autoriaus (leidėjo, platintojo) seksualinė orientacija savaime turėjo įtakos situacijos baigčiai ir taikytiems ribojimams.

Minėtoje atskirojoje nuomonėje nurodyta, kad EŽTT Didžioji kolegija itin daug reikšmės suteikė tam, kad argumentai dėl galimo Konvencijos 10 straipsnio kartu su 14 straipsniu pažeidimo buvo pateikti ganėtinai vėlai procese<sup>18</sup>. Manytina, kad siekiant užtikrinti teisingą procesą pareiškėjų atžvilgiu vėlyvas papildomų argumentų pateikimas neturėtų būti traktuojamas kaip esminis kriterijus sprendžiant ar situacija nagrinėtina pagal papildomą Konvencijos straipsnį ar jų daugetą. Tai aktualu Konvencijos 14 straipsnio kontekste, kuris savarankiškai negali būti taikomas ir ypač tais atvejais, kai galimos diskriminacijos faktas iš peticijoje pateiktų aplinkybių yra akivaizdus, kaip yra šioje byloje. Be to, situacijos nenagrinėjimas Konvencijos 14 straipsnio šviesoje kelia klausimų dėl aktyvaus EŽTT vaidmens. Manytina, kad vis dėlto EŽTT turėtų būti aktyvus saugant žmogaus teises bei laisves ir imtis veiksmų išnagrinėti situaciją pagal atitinkamą Konvencijos ar jos protokolų straipsnį, net jei pareiškėjas ir (ar) konkreti vyriausybė tiesiogiai nekėlė klausimo dėl atitinkamo straipsnio taikymo.

### 3.2.4. EŽTT sprendimo pasekmės ir kiti nacionalinės teisės aspektai

Siekiant įgyvendinti nagrinėjamą EŽTT sprendimą, Lietuvos Respublikos teisingumo ministerija parengė ir Lietuvos Respublikos Vyriausybė pritarė Įstatymo pakeitimo projektui, kuriu siūloma aktualią Įstatymo nuostatą pripažinti netekusia galios<sup>19</sup>.

18 Bendra Europos Žmogaus Teisių Teismo teisėjų Yudkivska, Lubarda, Guerra Martins ir Zünd atskiroji nuomonė byloje *Macatė prieš Lietuvą*, pareiškimo Nr. 61435/19, prie kurios prisijungė teisėjas Kūris.

19 Lietuvos Respublikos Vyriausybės 2023 m. spalio 25 d. nutarimas Nr. 822 „Dėl Lietuvos Respublikos nepilnametėjų apsaugos nuo neigiamo viešosios informacijos poveikio įstatymo Nr. IX-1067 4 straipsnio pakeitimo įstatymo projekto pateikimo Lietuvos Respublikos Seimui“, TAR, 2023-10-27, Nr. 21090.

Šis Vyriausybės žingsnis vertintinas kaip pozityvus, nes juo siekta užtikrinti, kad ateityje nepasikartotų panašios situacijos, t. y. nacionaliniame kontekste problemą siūlyti spręsti sistemiskai, o ne tik atliepiant konkretaus pareiškėjo poreikius įvykus teisės pažeidimui.

Kaip ir buvo galima tikėtis, didžiausias iššūkis Įstatymo pakeitimo projektui buvo rasti reikalingą politinį palaikymą Seime atsižvelgiant į tai, kad šios kadencijos (kaip ir ankstesnių) Seime kelią itin sunkiai skinasi klausimai, susiję su LGBT+ asmenų teisių užtikrinimu (pvz., civilinė partnerystė (sąjunga)). 2023 m. spalio 7 d. posėdyje Seimas atmetė Įstatymo projektą Seimo nariams naudojant argumentus, susijusius su poreikiu apsaugoti šeimą, Lietuvos Respublikos Konstitucija, joje įtvirtinta šeimos (santuokos) samprata, vaiko teisėmis. Tačiau svarbu Įstatymo pakeitimo projektą vertinti platesniame teisiniame kontekste, kuris nėra susijęs išimtinai su nagrinėjamo EŽTT sprendimo įgyvendinimu.

Pavyzdžiui, dar 2011 m. Lietuvos Respublikos Konstitucinis Teismas aiškiai pasisakė dėl šeimos sampratos, t. y. kad „pagal Konstituciją, *inter alia* jos 38 straipsnio nuostatas, santuoka yra vienas iš šeimos konstitucinio instituto pagrindų kurti šeimos santykius, tačiau tai nereiškia, kad Konstitucija, *inter alia* jos 38 straipsnio 1 dalies nuostatos, nesaugo ir negina kitokių nei santuokos pagrindų sudarytų šeimų [...]“<sup>20</sup>.

Be to, Konstitucinio Teismo 2019 m. nutarime pasisakyta, kad „pagal Konstitucijos 38 straipsnio 1, 2 dalis, aiškinamas kartu su Konstitucijos 29 straipsnyje įtvirtintu asmenų lygybės principu ir diskriminacijos draudimu, yra saugomos ir ginamos visos šeimos, atitinkančios konstitucinę šeimos sampratą, pagrįstą nuolatinio ar ilgalaikio pobūdžio šeimos narių santykių turiniu, t. y. grindžiamą šeimos narių tarpusavio atsakomybe, supratimu, emociniu prieraišumu, pagalba ir panašiais ryšiais bei savanorišku apsisprendimu prisiimti tam tikras teises ir pareigas“. Taip pat kad „viena iš pagal Konstitucijos 29 straipsnį draudžiamo diskriminavimo formų yra žmogaus teisių varžymas dėl jo lytinės tapatybės ir (ar) seksualinės orientacijos, kuris kartu laikytinas ir žmogaus orumo žeminimu“<sup>21</sup>.

Taigi, net ir egzistuojant atitinkamoms Įstatymo nuostatom, jos, atsižvelgiant į Konstitucinio Teismo jurisprudenciją, niekaip negali būti aiškinamos kitaip, tik saugančios ir tos pačios lyties šeimas ir negalinčios diskriminuoti lytinės tapatybės ir (ar) seksualinės orientacijos pagrindų. Tačiau anksčiau straipsnyje minėta laidos „Spalvos. Gėjai tėčiai“ situacija rodo, kad egzistuojanti, nors ir nepilnai veikianti pagal originalų tikslą, nuostata vis tiek gali daryti žalą ir eikvoti institucijų resursus filosofiniams ginčams tarp visuomenės grupių spręsti. Tad, manytina, geriau, kad aptariama Įstatymo nuostata apskritai teisinėje sistemoje neegzistuoūtų.

Kita Įstatymo nuostata nurodo, kad neigiamą poveikį nepilnamečiams darančiai informacijai priskiriama ir viešoji informacija, „kuria iš žmogaus ar žmonių grupės tyčiojamasi arba žmogus ar žmonių grupė niekinami dėl [...] seksualinės orientacijos, socialinės padėties, [...] ar

20 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2011 m. rugsėjo 28 d. nutarimas, *Valstybės žinios*, 2011-09-30, Nr. 118-5564.

21 Lietuvos Respublikos Konstitucinio Teismo 2019 m. sausio 11 d. nutarimas, TAR, 2019-01-11, Nr. 439.

kitais panašiais pagrindais<sup>22</sup>. Be to, Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas įtvirtina diskriminavimo dėl tautybės, rasės, lyties, kilmės, religijos ar kitos grupinės priklausomybės nusikaltamos veikos sudėtį, kuri apima ir socialinę padėtį. Kai veika padaroma siekiant išreikšti neapykantą asmenų grupei ar jai priklausančiam asmeniui dėl socialinės padėties, tai gali būti laikoma sunkinančia aplinkybe<sup>22</sup>.

Nors anksčiau galbūt ir galėjo kilti abejonių dėl to, ar šeiminei padėčiai yra socialinės padėties sudedamoji dalis, Seimui 2022 m. priėmus Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo pakeitimus, šeiminei padėčiai įtvirtinta kaip sudedamasis „socialinės padėties“ diskriminacijos pagrindo elementas<sup>23</sup>.

Tad aiškinant Įstatymo nuostatas sistemiškai, net ir panaikinus aptariamą Įstatymo nuostatą, kuri buvo priimta LGBT+ turinio ribojimo tikslu, kitos Įstatymo nuostatos, esant poreikiui, sėkmingai gali būti taikomos saugant įvairias šeimas. O aktualios Įstatymo nuostatos pripažinimas netekusia galios užtikrintų, kad ji negalėtų būti naudojama nepagrįstam LGBT+ tematikos turinio sklaidos ribojimui.

Atsižvelgiant į tai, kad 2023 m. pabaigoje pasirodė informacija apie Vyriausybės ketinimą kreiptis į Lietuvos Respublikos Konstitucinį Teismą dėl aptariamą Įstatymo nuostatą galimo prieštaravimo Lietuvos Respublikos Konstitucijai<sup>24</sup>, galima tikėtis, kad Konstitucinis Teismas turės progą toliau plėtoti savo jurisprudenciją bendraisiais žmogaus teisių, LGBT+ asmenų teisių apsaugos, vaiko teisių apsaugos ir Lietuvos prisiimtų tarptautinių įsipareigojimų vykdymo klausimais. Jeigu Konstitucinis Teismas imsis nagrinėti aptariamą Įstatymo nuostatą, sunku būtų suvokti tai, kokiais argumentais Konstitucinis Teismas galėtų pagrįsti aptariamą Įstatymo nuostatą atitiktį Konstitucijai. Tad atsižvelgiant į Konstitucinio Teismo ir EŽTT praktikos visumą galima tikėtis aptariamą Įstatymo nuostatą eliminavimo vienokiu ar kitokiu teisiniu keliu.

## Išvados

1. EŽTT praktika byloje dėl LGBT+ tematikos turinio sklaidos ribojimo jau yra nusistovėjusi – akivaizdu, kad LGBT+ tematikos turinio sklaida savavališkai negali būti ribojama, grindžiant tai diskriminuojančiais dėl seksualinės orientacijos motyvais. Įstatymo aktualios nuostatos priėmimo kontekstas rodo, kad aptariama nuostata savo tikslu yra nukreipta į LGBT+ tematikos turinio ribojimą ir buvo priimta remiantis LGBT+ asmenis diskriminuojančiais motyvais. EŽTT byloje *Macatė prieš Lietuvą* patvirtino savo praktiką, kad Europoje

22 Lietuvos Respublikos baudžiamasis kodeksas, *Valstybės žinios*, 2000-10-25, Nr. 89-2741.

23 Lietuvos Respublikos lygių galimybių įstatymo Nr. IX-1826 2, 7 straipsnių ir priedo pakeitimo įstatymas, TAR, 2022-07-11, Nr. 15183.

24 „Ministerija inicijuoja kreipimąsi į Konstitucinį Teismą dėl draudimo skatinti LGBTIQ šeimos sampratą“, *LRT*, 2023 m. gruodžio 27 d., <https://www.lrt.lt/naujienos/lietuvoje/2/2158544/ministerija-inicijuoja-kreipimasi-i-konstitucini-teisma-del-draudimo-skatinti-lgbtiq-seimos-samprata>.

egzistuoja sutarimas dėl LGBT+ tematikos turinio platinimo galimybės ir kad toks turinys skatina diskusijas demokratinėje visuomenėje. EŽTT byloje *Macatė prieš Lietuvą* atmetė Vyriausybės argumentus dėl vaiko teisių apsaugos pažymėdamas, kad LGBT+ tematikos turinys savaime nedaro neigiamo poveikio nepilnamečiams, tad nepilnamečiams toks turinys gali būti platinamas ir prieinamas.

2. EŽTT Didžioji kolegija kritikuojama dėl sprendime *Macatė prieš Lietuvą* nenagrinėto apsaugos nuo diskriminacijos aspekto ir ši kritika laikytina pagrįsta – Didžioji kolegija šiuo aspektu nukrypo nuo ankstesnės EŽTT praktikos ir praleido progą vystyti praktiką, kuri užtikrintų apsaugą nuo diskriminacijos net ir tuo atveju, kai asmuo, kuriam pritaikyti saviraiškos laisvės ribojimai, pats neidentifikuoja savęs kaip LGBT+. Tai leistų užtikrinti, kad pliuralistinis turinys būtų saugomas pats savaime, privalomai nesiejant turinio egzistavimo su autoriaus tapatybe.
3. Nors aptariamos Įstatymo nuostatos šiuo metu sunkiai gali būti taikomos pagal originalų diskriminuojantį tikslą dėl Konstitucinio Teismo jurisprudencijos, kurioje aiškinama, kad konstitucinė šeimos samprata yra itin plati bei apima ir tos pačios lyties poras, manytina, kad aptariamos Įstatymo nuostatos eliminavimas yra vis tiek tikslingas siekiant užtikrinti, kad LGBT+ tematikos turinio sklaidos ribojimo situacijos nepasikartotų. Institucijoms svarstant tokią galimybę svarbu prisiminti, kad Lietuvos nacionalinėje teisėje egzistuoja kiti teisių gynimo būdai ir institutai, kurie be diskriminacijos gali užtikrinti skirtingų interesų (pvz., šeimos, vaiko teisių) apsaugą.
4. EŽTT sprendimo byloje *Macatė prieš Lietuvą* įgyvendinimas yra kritikuotinas. Seimui atmetus Įstatymo pakeitimo projektą įstatymų leidėjas išreiškė valią neįgyvendinti Lietuvos priimtų tarptautinių įsipareigojimų žmogaus teisių srityje, lemiant reputacijos žalą Lietuvai tarptautinėje bendruomenėje. Manytina, kad Lietuvos institucijos turėtų dėti maksimalias pastangas kaip galima greičiau įgyvendinti sprendimą byloje *Macatė prieš Lietuvą*. Seimui Įstatymo pakeitimo projektą atmetus sveikintinas Vyriausybės ketinimas kreiptis į Konstitucinį Teismą.
5. Manytina, kad Įstatymo nuostatos eliminavimas iš teisinės sistemos turės ilgalaikių teigiamų padarinių, ypač jei valstybės institucijos imsis ir kitų papildomų teisinių ir politinių priemonių LGBT+ asmenų teisėms užtikrinti – taip prisidedama prie smurto, diskriminacijos ir patyčių apraiškų mažėjimo, taip pat prie ekonominės ir socialinės LGBT+ asmenų padėties gerėjimo.

## An End to Restrictions on LGBT+ Content? The Influence of the Judgment of the European Court of Human Rights in *Macatė v. Lithuania*

Mykolas Romeris University Law School  
Institute of International and European Union Law

**Eitvydas Zurba**

E-mail: eitvydas@mruni.eu

DOI: 10.13165/LT-23-01-14

**Summary.** *This article analyses the judgment of the Grand Chamber of the European Court of Human Rights (ECtHR) in the case of Macatė v. Lithuania, which was adopted on 23 January 2023. The case concerns the question of the restriction of freedom of expression in situations where LGBT+ themed information (fairy tales) is disseminated to minors. The article reviews the context and the impact of this type of restriction on freedom of expression, the practice of the ECtHR in similar cases, the arguments the ECtHR made in the case of Macatė v. Lithuania, as well as the dissenting opinion of judges concerning the ECtHR being passive regarding protection from discrimination, including insights into the missed opportunity to expand the concept and application of protection from discrimination. The article explores the prospects of the development of Lithuanian national law considering the judgment in the case of Macatė v. Lithuania. The article shows that institutions need to take extra steps to implement the judgment to ensure that Lithuania does not suffer additional reputational damage on the international stage.*

**Keywords:** *LGBT+, freedom of expression, protection from discrimination, rights of the child, European Court of Human Rights.*